

מילים במקום טילים - המערכה התודעתית של חזבאללה בסוריה

יורם שוייצר ודודי סימן טוב

לוחמה תודעתית משמשת כנשק עבור חזבאללה עוד מראשיתו. מאז העמקת מעורבותו במלחמה בסוריה הארגון מנהל מערכה תודעתית בשתי חזיתות – מול דעת הקהל הפנימית בלבנון ומול ישראל. ביום שישי משטר אסד לשליטה מלאה בסוריה, ייתכן שכוחות חזבאללה יישארו בשטח המדינה לבניית תשתית לחזית שניה מול ישראל מסוריה, או לחילופין הארגון יישאר בסוריה בנוכחות מצומצמת לשם יצירת עומק אסטרטגי ואופרטיבי לארגון, וכן להבטחת המשך אספקתם של אמצעי לחימה לכוחותיו בלבנון. כך או כך, חזבאללה יידרש להכין תכנית תודעה מול דעת הקהל בלבנון, שתנמק את המשך מעורבותו בסוריה על אף הסיכונים הכרוכים בכך ללבנון מצד ישראל. במקביל, יהיה עליו לגבש תוכנית תודעתית מול ישראל, אשר תתמודד עם המסרים התודעתיים וההרתעתיים שישראל עצמה מעבירה לו הן בהקשר לנוכחותו בסוריה והן בהקשר להעברת אמצעי הלחימה ללבנון.

עוד בראשית דרכו, כשהיה חזבאללה ארגון קטן ובלתי מוכר, ועיקר פעילותו התמקדה בטרור, הוא השתמש בלוחמה תודעתית כדי להעצים עשרות מונים את האפקט של פעולותיו. ברבות השנים, הפך חזבאללה לארגון רב-ממדי עם זרועות מדיניות, כלכליות, דתיות, הסברתיות וצבאיות רבות-עוצמה, ולצד התעצמותו הצבאית פיתח כלים במישור התודעתי, הממנפים את יכולותיו המבצעיות ומחפים על אילוצים המקשים עליו לפעול. מערכות התודעה של חזבאללה מופנות לקהלי יעד שונים, שאליהם הארגון מכוון את מסריו ונועדו לעודד תמיכה במעשיו, ומנגד, להדוף מתקפות מילוליות או תקשורתיות שמכוונות נגדו. בנוסף, משמשת המערכה שמנהל הארגון להרתעת יריביו ובראשם ישראל.

להנמקת מעורבותו הצבאית במערכה בסוריה ניהל הארגון מערכה מול דעת הקהל הפנימית בלבנון כדי להדוף ביקורת נגדו מבית על השתתפותו במערכה לא לו, שסיכנה את ביטחונה של לבנון. מעורבות חזבאללה במלחמה בסוריה והתגברות המתח מול ישראל בעקבות המשך העברות האמל"ח ללבנון העלו חשש במדינה כי הארגון יוביל בסופו של דבר לעימות מול ישראל שיגלוש גם ללבנון, וגררו ביקורת נגדו בשל העדפתו אינטרסים סוריים ואיראניים על פני אינטרסים לבנוניים. ואכן, מעורבותה הצבאית של איראן בסוריה הביאה בחודשים האחרונים לעימות ישיר בין ישראל לבין כוחות הפועלים מטעמה בסוריה. עוד לפני כן תרמו תקיפות ישראליות על אמצעי לחימה המיועדים לחזבאללה בלבנון להתגברות המתח בזירה הסורית. עם התחממות העימות בין ישראל לבין איראן וחזבאללה בסוריה הפנה חזבאללה מאמצי תודעה גם לזירה זו, במטרה להעניק לגיטימציה להמשך נוכחותו וללחימתו בסוריה לצד משטרו של אסד, וגם כדי ליצור משקל נגד למערכה הישראלית לעקירת הנוכחות של איראן, חזבאללה ושותפיהם השיעים הזרים מסוריה.

במסגרת זו, הציג מזכ"ל הארגון, חסן נצראללה, את מעורבות חזבאללה בסוריה כמערכה להגנת לבנון, והדף את הטענה כי חזבאללה הינו פולש זר בסוריה עם אינטרסים טריטוריאליים. נצראללה הדגיש את הלגיטימיות של המאבק בסוריה בטענה שהוא חיוני להגנת לבנון ולהגנת

סוריה עצמה, והבהיר כי אין לו אינטרס אחר בסוריה מלבד המחויבות לתמיכה באסד כל עוד יידרש לעשות כן. בנאום שנשא לרגל "יום ירושלים הבין-לאומי" קבע כי "גם אם העולם כולו יתאחד כדי להוציא אותנו מסוריה לא נצא ממנה עד שההנהגה הסורית תגיד לנו אחרת". הוא הוסיף ואמר כי "הנהגת סוריה ביקשה מאתנו להגיע וכי אין לחיזבאללה שום תכנית פרטית בנוגע לסוריה. חזבאללה אינו מעוניין להתערב בענייני הפנים של סוריה ואינו רוצה נתח מהכלכלה הסורית". נצראללה חזר וטען כי מעורבות ארגונו בסוריה כמוה כסכר נגד ניסיונם של הגיהאדיסטים של אל-קאעדה והמדינה האסלאמית לחדור לסוריה ולהמשיך משם לפגוע בלבנון. לדבריו, משימה זו כמעט והושלמה עם נצחונו הקרוב של "ציר ההתנגדות". יוזכר כי נוכח הביקורת שספג בלבנון הציג נצראללה בעבר משוואה, שלפיה צבא לבנון יגן על לבנון מתוך המדינה, ואילו חזבאללה יגן עליה מבחוץ על ידי הלחימה בסוריה.

מול תקיפותיה של ישראל בסוריה ניסה נצראללה להסביר את נוכחות ארגונו בסוריה באמצעות הבחנה בין הלגיטימציה שיש לארגונו לפעול בסוריה, לבין היעדרה של לגיטימציה למעורבותה של ישראל שם. בהקשר זה תיאר נצראללה את מלחמת האזרחים בסוריה כ"מזימה גדולה נגד ציר ההתנגדות שנועדה להפיל את סוריה לידי אויביה". בנאום ניצחון שנשא יום לאחר הבחירות שנערכו בלבנון במאי 2018 האשים נצראללה את ישראל בסיוע למורדים בסוריה, שלטענתו כולל מסירת נשק וסיוע אווירי. בעקבות הגברת התקיפות הישראליות בסוריה, ובראשן התקיפות בשדה התעופה T-4 שבמחוז חומס על מערך המל"טים האיראניים ומערכת הגנה אווירית איראנית (שבהן נהרגו כ-14 אנשי צבא, מהם שבעה חיילי משמרות המהפכה וביניהם מפקד מערך המל"טים האיראני בסוריה), שימש נצראללה כדובר מטעם איראן. הוא פנה ישירות לישראל ואמר כי "אתם צריכים לדעת שעשיתם טעות היסטורית וביצעתם צעד טיפשי גדול בתקיפת שדה התעופה, הכנסתם את עצמכם לעימות ישיר מול איראן".

נצראללה גם שיבח את התגובה האיראנית לתקיפת יעדים בישראל כאשר איראן שיגרה לדבריו 55 רקטות (מספר מוגזם כנראה, שכוון להוכיח את עוצמת התגובה של איראן למכות הקשות שספגה מ ישראל, ועליהן הבטיחה טהראן גמול קשה). הוא איים, שוב בשם איראן, כי "אם ישראל תחצה שוב קווים אדומים - התגובה תהיה בלב ליבה", הוסיף כי תקיפותיה של ישראל בסוריה לא תעבורנה בשתיקה, וטען כי "אם ישראל חושבת שהיא יכולה להמשיך לתקוף בסוריה, לאיים ולעשות ככל העולה על רוחה - אז ישראל טועה וכי תהיה תגובה בזמן, במקום ובאופן שיוחלט". נצראללה אף המשיך בקו המוכר של תיאורו את ישראל כקורי עכביש, ושב לקרוא תגר על כושר העמידה והחוסן של העורף בישראל כשקבע כי "העורף בישראל אינו מוכן למלחמה; לא מבחינת מקלטים, תשתיות או מורל".

לאחר תקיפה ישראלית נוספת על בסיס חיל האוויר הסורי "אל דבעה" ליד חומס, שימש בסיס קליטה לאמל"ח איראני המיועד לחיזבאללה, נשא נצראללה נאום לציון 18 שנים לנסיגה מלבנון ובו ייחס את הפגיעה לישראל: "האויב כל הזמן בשמים שלנו". באותה הזדמנות הצהיר כי "בכל דיבור על מלחמה עתידית עם ישראל, אנחנו מדברים על ניצחון ודאי של חזבאללה". למרות איומיו, נצראללה נמנע מלמתוח את החבל מול ישראל. כשנשאל מדוע חזבאללה אינו מגיב לתקיפות ישראל בסוריה, השיב כי הזהירות מפני הדרדרות (שעלולה לגלוש לאלימות גם בלבנון) הינה טקטיקה המשרתת את ההכנות לקראת המלחמה הגדולה למען האינטרס הגדול, וממילא

ישראל, בתקיפותיה את משלוח הנשק של חזבאללה בסוריה, אינה יכולה למנוע את העלאת רמתן של היכולות והמוכנות של חזבאללה בלבנון, וכי חזבאללה לא יגלה אורך רוח אם יילחצו אותו.

ניתן לראות כי בהקשר הסורי, מנהיג חזבאללה משתמש ברטוריקה פומבית המשלבת הנמקות רציונאליות למעורבותו העמוקה של חזבאללה בלחימה להגנת משטר אסד כאסטרטגיה הגנתית מורחבת לביטחונה של לבנון, תוך הצדקתה בהזמנת הארגון לסוריה על ידי נשיאה אסד. במקביל, הוא משמש דובר מטעם "ציר ההתנגדות" בראשות איראן, כדי להרתיע את ישראל מפני תקיפת הנשיא אסד, תוך ביטול משמעות הפגיעות הישראליות החוזרות במשלוחים שנועדו לארגונו. לדבריו, בידי הארגון כבר קיימות יכולות איכותיות, שתאפשרנה לו לפגוע בישראל באופן ממוקד - אם וכאשר יזדקק לכך ביום שאחרי המערכה בסוריה.

ביום שאחרי חזרת סוריה לשליטתו המלאה של משטר אסד ישנם מספר תסריטים אפשריים: המשך שהיית כוחותיו של הארגון בהיקף רחב בשטח המדינה לצורך בניית תשתית לחזית שנייה מול ישראל מסוריה, או נוכחות מצומצמת בלבד ליצירת עומק אסטרטגי ואופרטיבי לארגון, וכן להבטחת המשך אספקתם של אמצעי לחימה לכוחותיו בלבנון. יתכן גם כי חזבאללה ישמש כחונך לכוחות השיעים הזרים שהובאו לסוריה במהלך מלחמת האזרחים. כך או כך, חזבאללה יידרש להכין תכנית תודעה מול דעת הקהל בלבנון, אשר תנמק את המשך מעורבותו בסוריה על אף הסיכונים הכרוכים בכך ללבנון מצד ישראל. במקביל, חזבאללה יידרש לגבש תוכנית תודעתית גם מול ישראל, אשר תתמודד עם המסרים התודעתיים וההרתעתיים אשר שזו מעבירה לארגון - הן בהקשר להמשך נוכחותו בסוריה והן בהקשר להמשך העברת אמצעי הלחימה ללבנון.